

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

THE EFFECTIVENESS OF THE IMPLEMENTATION OF PEDAGOGICAL CONDITIONS IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES

У статті розкрито особливості розвитку творчого потенціалу в майбутніх фахівців іноземних мов в контексті реалізації педагогічних умов в освітньому середовищі навчального закладу для формування креативних характеристик студентів на практиці. Представлено педагогічні умови за змістом із метою перевірки робочої гіпотези щодо підвищення ефективності розвитку творчого потенціалу в майбутніх фахівців.

В процесі дослідження розкрито ефективність впровадження педагогічних умов у професійну підготовку майбутніх учителів іноземних мов у забезпеченні дидактичних матеріалів, що сприяє опануванню самостійності в творчій самореалізації. Упровадження імерсивних технологій сприяє розширенню педагогічних форм і методів навчання, що розвиває їх мовленнєві навички та уміння, створює емоційний та емпатичний фон засвоєння знань шляхом застосування ігрових елементів, вдосконалює креативне сприйняття та творчі здібності. Формування ціннісного ставлення щодо розвитку креативності передбачає моделювання професійно спрямованих завдань, коли здобувачі освіти використовуючи творчі здібності, підвищують власну мотивацію в процесі навчання іноземних мов.

Отже, саме майбутні фахівці з високим рівнем розвитку, згідно наявності досліджуваних критеріїв творчого потенціалу, склали більшість серед респондентів після застосування педагогічних умов. За результатами дослідження видно, що освітня програма без посилання на демонстровані педагогічні умови, не сприяє ефективності розвитку творчого потенціалу в майбутніх учителів іноземних мов. Така тенденція призводить до того, що домінують про-являється середній рівень творчого потенціалу в досліджуваних, який в освітньому середовищі є нестійким. Він також не може гарантувати відповідний розвиток творчого потенціалу в учителів щодо установа-лення конкретних творчих навичок, що й знижує ймовірність їхньої професійної успішності.

Ключові слова: розвиток, майбутні учителі іноземних мов, творчий потенціал, професійна підготовка, креативні здібності.

The article reveals the peculiarities of the development of creative potential in future specialists of foreign languages in the context of the implementation of pedagogical conditions in the educational environment of an educational institution for the formation of creative characteristics of students in practice. Pedagogical conditions are presented in terms of content in order to test the working hypothesis regarding the improvement of the effectiveness of the development of creative potential in future specialists.

The effectiveness of the introduction of pedagogical conditions in the professional training of future teachers of foreign languages in the provision of didactic materials, which contributes to the mastery of independence in creative self-realization, was revealed in the research process. The introduction of immersive technologies contributes to the expansion of pedagogical forms and methods of learning, which develops their speaking skills and abilities, creates an emotional and empathic background for the assimilation of knowledge through the use of game elements, improves creative perception and creative abilities. The formation of a valuable attitude towards the development of creativity involves the modeling of professionally oriented tasks, when students of education, using creative abilities, increase their own motivation in the process of learning foreign languages.

Therefore, it is the future specialists with a high level of development, according to the presence of the researched criteria of creative potential, who made up the majority among the respondents after the application of pedagogical conditions. According to the results of the study, it is clear that the educational program without reference to the demonstrated pedagogical conditions does not contribute to the effectiveness of the development of creative potential in future teachers of foreign languages. Such a tendency leads to the fact that the average level of creative potential in the subjects is dominantly manifested, which is unstable in the educational environment. It also cannot guarantee the appropriate development of the creative potential of teachers regarding the establishment of specific creative skills, which reduces the likelihood of their professional success.

Key words: development, future teachers of foreign languages, creative potential, professional training, creative abilities.

УДК 378(04)+81

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/53.2.30>

Шліхтенко Ю.В.,

аспірантка кафедри педагогіки,
професійної освіти та управління
освітніми закладами
Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Постановка проблеми у загальному вигляді.

В умовах сучасності актуальним є питання якості професійної освіти майбутніми фахівцями. Проблеми професійної освіти в контексті забезпечення процесу розвитку творчого потенціалу в здобувачів вищої освіти під час викладання іноземних мов може бути реалізовано шляхом створення певних педагогічних умов для формування креативних якостей студентів та для їх практикування,

тому актуальною для сьогодення є проблема розвитку та реалізації у майбутніх учителів іноземних мов творчого потенціалу у фаховій освіті [1 – 5].

Підготовка висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців сучасними закладами вищої освіти згідно з вимогами державних документів (закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності

в Україні», Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки, Професійний стандарт за професіями ...«Вчитель закладу загальної середньої освіти»..., Стандарт вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія») зумовлює налаштованість майбутніх учителів іноземних мов не лише на опанування професійними вміннями та навичками, а й на особистісне становлення, прояв та реалізацію творчих здібностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Темі розвитку творчого потенціалу саме у майбутніх учителів іноземних мов присвячені наукові праці Н. Антюхової, І. Гриненко, Н. Добіжа, Т. Марчій, С. Міхно, А. Мостової, О. Соловйової, С. Хмельковської та ін. У дослідженні використано також праці науковців, які аналізують професійну діяльність викладачів іноземних мов та проблеми розвитку особистості студентів під час вивчення іноземної мови (О. Бігіч, Н. Бондар, С. Гапонова, Я. Гриценко І. Дубенчук Н. Івасів, В. Кириленко В. Клочко, М. Козяр, Н. Криленко І. Мазайкіна, О. Можаровська, Л. Морська, С. Ніколаєва, М. Леврінц, О. Літвіненко, В. Паласюк, М. Прадівлянний. М. Руденко, Т. Сухомлин, А. Фандєєва, Ю. Федоренко та ін.). Теоретичним підґрунтям нашого дослідження також стали напрацювання науковців з реалізації дитячого творчого потенціалу в іншомовному середовищі (Н. Бражник, О. Чернякової, В. Богомазової, К. Валуєвої, В. Гіс, Н. Гурової, А. Жека, Т. Капітанчук, В. Колісник, В. Кувшинова, С. Майстренко, Г. Німчук, Л. Терещенко та ін.) [1 – 5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальність теми дослідження загострюється потребою розв'язання суперечностей, які виникають під час професійної підготовки, а саме: між переважанням традиційних форм і методів під час професійної підготовки здобувачів вищої освіти у галузі навчання іноземних мов і потребою налаштування освіти на розвиток творчого потенціалу цих здобувачів, що включає використання інтерактивних засобів навчання, зокрема цифрових технологій.

Метою статті є обґрунтування розвитку критеріїв творчого потенціалу майбутніх фахівців за результатами дослідження. З метою перевірки гіпотези роботи про те, що ефективність розвитку творчого потенціалу у майбутніх фахівців підвищиться, якщо під час професійної підготовки реалізувати такі деякі педагогічні умови. До педагогічних умов ми відносимо такі [1, с. 980]:

– залучення майбутніх учителів іноземних мов до розроблення дидактичних матеріалів, що ґрунтуються на принципах інтерактивності навчання, диференціації та індивідуалізації, що передбачає

осмислення студентами методичних засад самостійної діяльності, застосування творчих, комунікативних, когнітивних, рефлексивних умінь і зумовлює прояв їх креативності [2, с. 17];

– упровадження імерсивних технологій як інтерактивних засобів фахової підготовки майбутніх учителів іноземних мов, спрямованих на розвиток та реалізацію творчого потенціалу у студентів [4, с. 35];

– формування у майбутніх учителів іноземних мов ціннісного ставлення до розвитку та реалізації творчого потенціалу під час аудиторної роботи за допомогою почуття успіху в процесі моделювання професійно-орієнтованих завдань, які вимагають від студентів прояву креативних здібностей [5, с. 120].

Виклад основного матеріалу. В дослідженні використано такі методи: методи системного аналізу предмета та об'єкта дослідження, теоретичний аналіз наукової літератури, узагальнення, порівняльний аналіз успішних освітніх практик і прогресивного педагогічного досвіду, систематизація.

Всіх учасників дослідження було розділено на дві групи: *експериментальну* (ЕГ), яка містить 201 здобувача та *контрольну* (КГ), яка складає 196 осіб. Розділення учасників експерименту на групи здійснювалося випадковим чином з використанням процедур рандомізації даних. Жодного суб'єктивного впливу дослідника на формування груп дослідження не здійснювалося.

Під час навчання іноземних мов суттєвим є не тільки рівень здобутих знань і практичних умінь, а й розвиток творчого потенціалу здобувачів освіти, структура якого складається з компонентів: мотиваційно-ціннісного, емоційно-когнітивного, комунікативно-діяльнісного та особистісно-рефлексивного. На підставі структури творчого потенціалу майбутніх учителів іноземних мов виокремлено критерії його розвитку (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-діяльнісний, особистісно-рефлексивний) та їх показники. В експериментальній частині дослідження для оцінювання результатів виокремлено рівні (високий, середній, низький) розвитку творчого потенціалу здобувачів освіти у галузі навчання іноземних мов [3, с. 333].

Для перевірки рівності рівнів розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів іноземної мов було проведено порівняння з використанням Т-тесту для незалежних змінних. Порівняння виконувалося з використанням пакета прикладних програм IBM SPSS 22 (табл. 1). Даний статистичний критерій був обраний з огляду на те, що він характеризується: високою точністю; враховує параметри розподілу даних, а не тільки середньоарифметичні показники; дозволяє визначити двосторонні розбіжності, а не тільки переважання результатів отриманих в одній групі над іншими.

Критерії розвитку показників творчого потенціалу майбутніх учителів іноземної мови в ЕГ і КГ

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
Мотиваційно-ціннісний критерій									
Мотивація досягнення успіху	,049	,824	,507	395	,612	,15659	,30889	-,45069	,76387
Розуміння цінності творчого потенціалу для професійної самореалізації	,081	,777	-,826	395	,409	-,10955	,13258	-,37021	,15111
Спрямованість на використання творчих підходів в майбутній професійній діяльності	,163	,687	-1,958	395	,061	-,26185	,13376	-,52482	,00111
Когнітивно-діяльнісний критерій									
Розуміння змісту та значення творчості в діяльності майбутнього учителя іноземної мови	,025	,875	-1,746	395	,082	-,24274	,13903	-,51607	,03059
Здатність до використання творчих методів в діяльності	1,058	,304	-1,832	395	,068	-,25525	,13931	-,52913	,01862
Особистісно-рефлексивний критерій									
Розвинутий творчий потенціал	,753	,386	-,727	395	,467	-,09808	,13483	-,36316	,16700
Здатність до осмислення можливостей та обмежень використання творчих методів в професійній діяльності	2,689	,102	-1,731	395	,084	-,24264	,14014	-,51816	,03288

Отримані дані вказують на те, що суттєвих розбіжностей у рівні розвитку показників творчого потенціалу в експериментальній та контрольній групі на момент констатувального дослідження немає.

При оцінці показників *мотиваційно-ціннісного критерію* статистичну гіпотезу про наявність суттєвих відмінностей було відкинуто (Sig. (2-tailed) від 0,061 до 0,612). Це означає, що у представників обох груп спостерігається приблизно однаковий рівень мотиваційно-ціннісного ставлення до розвитку творчого потенціалу.

При оцінці показників *когнітивно-діялісного критерію* статистичну гіпотезу про наявність суттєвих відмінностей було відкинуто (Sig. (2-tailed) від 0,068 до 0,082). Це означає, що у представників і експериментальної, і контрольної групи рівень розуміння творчих процесів в професійній діяльності, а також вміння їх застосовувати знаходяться на приблизно однаковому рівні.

При оцінці показників *особистісно-рефлексивного критерію* статистичну гіпотезу про наявність суттєвих відмінностей було відкинуто (Sig. (2-tailed) від 0,068 до 0,082). Це вказує на те, що представники експериментальної та контрольної

групи приблизно однаково здатні до усвідомленого та рефлексивного використання творчих методів у професійній діяльності.

Отримані результати дозволяють нам стверджувати, що абсолютно за всіма показниками учасники експериментальної та контрольної групи знаходилися на однаковому рівні розвитку, і представники жодної з груп не мали якихось певних переваг чи відставань. Таким чином, всі отримані на контрольному етапі дослідження результати будуть пов'язані з тим формувальним впливом, що буде здійснюватися при реалізації педагогічних умов (рис. 1).

Надалі в освітній процес учасників ЕГ були впроваджені педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів іноземної мови з дотриманням всі методичних рекомендацій. Учасники КГ навчалися за звичайною програмою без жодних додаткових заходів. Здійснено контрольний етап дослідження, на якому учасники пройшли ті ж самі анкетування, опитування та експертні оцінювання, що і на констатувальному етапі (рис. 1).

Доведено ефективність реалізації педагогічних умов під час професійної підготовки, а саме:

залучення майбутніх учителів іноземних мов до розроблення дидактичних матеріалів, сприяє опануванню самостійною творчою діяльністю, налаштовує студентів на творчу працю і надає змогу впровадити дидактичні матеріали в самостійну педагогічну діяльність; упровадження імерсивних технологій значно розширює педагогічні форми й методи навчання, розвиває мовні уміння та навички мовлення, створює емоційний та емпатичний фон навчання за допомогою ігрових елементів, вдосконалює творчі здібності, креативне сприйняття, творче мислення; формування ціннісного ставлення до розвитку та реалізації творчого потенціалу передбачає моделювання професійно орієнтованих завдань, де студенти відчують успіх в наслідок прояву творчих здібностей, підвищує мотивацію студентів до прояву своїх творчих здібностей у процесі навчання іноземних мов.

Таким чином, саме майбутні учителі іноземної мови з високим рівнем розвитку за всіма критеріями творчого потенціалу склали більшість серед учасників експериментальної групи після впровадження педагогічних умов.

В ЕГ осіб (табл. 2) спостерігається суттєве зростання майбутніх учителів з високим (+35,33%)

рівнем, а також зниження з низьким (-26,37%) та середнім (-8,96%). Такі дані вказують на те, що реалізовані в освітньому процесі педагогічні умови сприяли формуванню високої мотивації розвитку творчого потенціалу, усвідомлення змісту та значення творчих методів в професійній діяльності, відпрацюванню практичних навичок використання творчих методів, а також сприяли особистісному зростанню майбутніх учителів, що стали учасниками експериментальної групи.

В КГ осіб спостерігаються лише не суттєві зрушення у результатах. Кількість осіб з високим рівнем виросла лише на 0,51%, з середнім на 5,1%, з низьким знизилася на 5,58%. Отримані результати вказують на те, що освітня програма, в якій не було реалізовано педагогічних умов розвитку творчого потенціалу не сприяє його розвитку у майбутніх учителів. Це призводить до того, що більшість учителів характеризуються середнім рівнем творчого потенціалу, а його реалізація в освітньому процесі є нестійкою. Такий рівень також не може гарантувати подальшої спрямованості учителів на розвиток творчого потенціалу і конкретних творчих навичок, що знижує вірогідність їхньої професійної успішності.

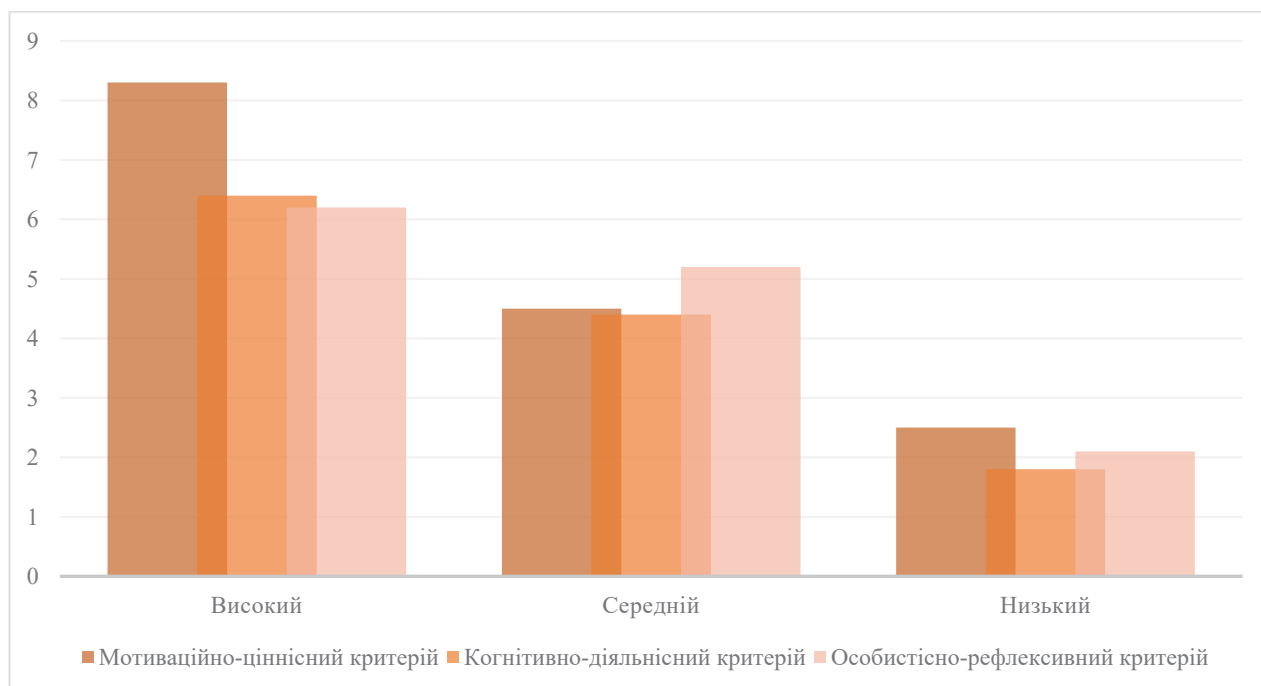

Рис. 1. Розвиток критеріїв творчого потенціалу майбутніх фахівців за результатами дослідження

Таблиця 2

Результати порівняння рівнів розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів іноземної мови на констатувальному та контрольному етапах

Група	Констатувальний етап			Контрольний етап		
	Низький	Середній	Високий	Низький	Середній	Високий
ЕГ	35,82	52,74	11,44	9,45	43,78	46,77
КГ	37,24	51,53	11,22	31,63	56,63	11,73

Висновки. Проведений експеримент дозволив нам переконливо довести гіпотезу дисертаційної роботи про те, що ефективність розвитку творчого потенціалу у майбутніх учителів іноземних мов підвищиться, якщо під час професійної підготовки реалізувати такі взаємопов'язані педагогічні умови: залучення майбутніх учителів іноземних мов до розроблення дидактичних матеріалів, що ґрунтуються на принципах інтерактивності навчання, диференціації та індивідуалізації, що передбачає осмислення студентами методичних засад самостійної діяльності, застосування творчих, комунікативних, когнітивних, рефлексивних умінь і зумовлює прояв їх креативності; упровадження імерсивних технологій як інтерактивних засобів фахової підготовки майбутніх учителів іноземних мов, спрямованих на розвиток та реалізацію творчого потенціалу у студентів; формування у майбутніх учителів іноземних мов ціннісного ставлення до розвитку та реалізації творчого потенціалу під час аудиторної роботи за допомогою почуття успіху в процесі моделювання професійно-орієнтованих завдань, які вимагають від студентів прояву креативних здібностей.

Перспективи подальших наукових досліджень за проблемою розвитку творчого потенціалу в майбутніх фахівців вбачаємо в побудові навчальних

динамічних моделей взаємодії усіх суб'єктів освітнього процесу в інтерактивному середовищі, з використанням комунікативних технологій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Tsekhmister Ya., Vizniuk I., Humeniuk V., Yefremova O., Dolyynnyi S. Modern Changes in the Model of Professional and Pedagogical Training of Medicines in the Context of European Integration Processes. *International Journal of Health Sciences*. 2022. Vol. 6. № 2. P. 972-986.
2. Коберник О. М. Теоретико-методичні засади моделювання виховної системи школи. *Педагогічний альманах*. 2015. № 25. С. 16-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2015_25_4 (дата звернення: 28.05.2022)
3. Мостова А. О. Формування творчого потенціалу майбутніх учителів англійської мови. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*. 2011. № 17 (70). С. 332-335.
4. Серьожникова Р. К. Формування творчого педагогічного потенціалу майбутнього викладача у процесі професійної підготовки в університеті : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04. Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського. Одеса, 2009. 48 с.
5. Серьожникова Р. К. Актуалізація творчого потенціалу особистості як результат суб'єктної активності майбутнього викладача. *Наука і освіта*. Одеса, 2010. № 2. С. 119-123.